

Eveliina Lyytinen

Erikoistutkija, D.Phil.
Siirtolaisuusinstituutti

“Tutkimusmatkaa” kaupungista kaupunkiin

Asiasanat: pakkomuutto, tutkimus, matka, kaupungit.

Aluksi

Ihmis- ja kaupunkimaantieteilijänä olen kiinnostunut ilmiöistä ja kokemuksista sekä ajassa että tilassa. Rakennan tässä artikkelissa tähänastista tutkijantaivaistani kronologisesti kuvailemalla minkälaista tutkimusta olen “tutkimusmatkani” varrella tehnyt eri kaupungeissa. Tietyillä kaupungeilla, kuten Turulla, Oxfordilla, Genevellä ja Kampalalla, on ollut suuri merkitys tutkijanuraani ja ne ovat jättäneet lähtemättömät jäljet sekä tutkija-minääni että tutkimusteemoihini.

Matka alkaa Turusta ja jatkuu Helsinkiin

Opiskelin Turun yliopistossa maantieteen laitoksella vuosina 2000–2006. Kirjoitin ihmismaantieteen pro gradu -tutkielmani pakkomuutosta globaaliongelmaksi Siirtolaisuusinstituutissa, Turussa. Tutkimuksessani tarkastelin, miten pakkomuuttajia on ryhmitelty ja määritelty alan kirjallisuudessa, ja minkälaisia rajoja pakkomuuttajaryhmien välille muodostuu kun puhutaan heidän suojelustaan.

Linnankadulla, silloisissa Siirtolaisuusinstituutin tiloissa, graduani kirjoittaessani huomasin, että valtaosa analysoimastani tutkimuskirjallisuudesta oli peräisin Oxfordista, Iso-Britanniasta. Kävi ilmi, että kyseisessä kaupungissa toimii yksi vanhimmista ja tärkeimmistä pakolaistutkimuskeskuksista, *Refugee Studies Center* (RSC). Päätin, että jos ja kun

tähtään tutkijaksi, minun tulee päästä sinne opiskelemaan. Viimeistelin graduni ja laitoin Oxfordiin hakupaperit sisään. Myöhemmin minut hyväksyttiin sinne tekemään pakkomuuttotutkimuksen maisteriohjelma (*MSc in Forced Migration*).

Ennen Oxfordiin muuttoa minulla oli puoli vuotta aikaa tehdä töitä pakolaisalalla Suomessa. Muutin Turusta Helsinkiin, jossa työskentelin hetken Maahanmuuttoviraston (Migri) Turvapaikkaosastolla käsittelijän tehtävissä. Tässä työkuvassa sain hyvät pohjatiedot Suomeen suuntautuvasta turvapaikanhausta sekä siihen liittyvistä hallinnollisista ja lainopillisista prosesseista viranomaisnäkökulmasta. Halusin kuitenkin ymmärtää Suomen pakolaistilannetta myös kansalaisjärjestöjen näkökulmasta ja niinpä siirryin loppuajaksi Pakolaisneuvonta ry:n palvelukseen. Siellä sain olla mukana tekevässä mm. maaprofiileja, joita lakimiehet käyttivät apunaan turvapaikanhakijoiden asioita ajaessaan. Lisäksi osallistuin Euroopan Unionin vastaanottokeskuksia ja säilöjä koskevaan tutkimukseen tehden haastatteluja näissä tiloissa.

Tutkijaksi kasvamista Oxfordissa, Genevessä ja Kampalassa

Helsingistä muutin Oxfordiin, jossa suoritin ensin vuosina 2007–2008 pakolaisalan maisteritutkinnon. Tiiviin ohjelman aikana opiskelin pakkomuuttoon liittyviä kysymyksiä mm. oikeustieteen ja kansainvälisten suhteiden

näkökulmista. Perehdyin myös Afrikassa ta-
pahtuvaan pakkomuuttoon. Lopputyössäni
analysoin Yhdistyneiden kansakuntien pako-
laisjärjestön UNHCR:n roolia maan sisäisten
pakkomuuttajien (IDPs, *internally displaced
people*) suojelussa. Vuonna 2008 tämä oli erit-
tään ajankohtainen tutkimusaihe.

Jäin Oxfordiin vielä neljäksi vuodeksi (2009–
2013), kun sain Suomesta apurahoja väitöskirjan
tekemistä varten. Ennen jatko-opintojeni aloit-
tamista halusin kuitenkin pitää ns. välivuoden
ja niinpä lähdin Geneveen UNHCR:n pääma-
jaan tekemään tutkimusta. Pääasiallisesti tutki-
musteemakseni nousi hyvinkin ajankohtainen
aihe – maan sisäisten pakkomuuttajien suoje-
lu kaupunkitilassa. UNHCR oli juuri julkaisemas-
sa erittäin pitkällisen prosessin jälkeen uutta
kaupunkipakolaisten suojelulinjausta ja siihen
liittyen järjestettiin suuri kokous, jossa pereh-
dyttiin nimenomaan kaupunkitilan ja suojelun
kysymyksiin. Genevessä tein ratkaisun siitä, että
tulisin tekemään väitöskirjani kaupunkipako-
laisten suojelusta. Se oli aihe, jota vielä silloin ei
ollut tutkittu tarpeeksi.

Ennen Oxfordiin paluuta ehdin palata Hel-
sinkiin soveltavan pakolaistutkimuksen pariin.
Minua pyydettiin Sisäasiainministeriön Maa-
hanmuutto-osaston suunnittelijana työstä-
mään pohjoismaisia turvapaikkapolitiikkoja
vertaileva selvitys ulkomaalaislakia koskevan
lakimuutoksen taustaksi. Selvitysprosessi oli
mielenkiintoinen kokemus yhtäältä siitä, mi-
ten tutkimusta voidaan käyttää päätöksente-
ossa hyväksi, ja toisaalta siitä, miten poliittiset
paineet voivat vaikuttaa tutkimuksen tekoon.

Helsingistä suuntasin takaisin tuttuun pik-
kukaupunkiin, Oxfordiin, tekemään väitös-
kirjatutkimustani. Työskentelin maantieteen
laitoksella, mutta minulla oli ohjaajat sekä
maantieteestä että pakolaistutkimuskeskus-
sesta. Väitöskirjan teko oli pääasiallisesti todella
antoisaa, mutta toisinaan myös erittäin rank-
kaa. Toimin myös lyhytkestoisessa tutkimus-
projektissa konsulttina. Yhdessä saksalaisen
tutkijan kanssa tuotimme New Yorkissa sijait-
sevalle *Women's Refugee Commission*:lle tut-
kimusraportin kaupunkipakolaisten yhteisöis-
tä ja sosiaalisista verkostoista.

Väitöskirjatutkimukseni, jonka suomen-
nettu otsikko on "Luottamuksen ja epäluot-
tamuksen tiloja: kongolaiset pakolaiset, ins-
tituutiot ja suojele Kampalassa, Ugandassa",
käsittelee kaupunkipakolaisten suojeleua. Tut-
kimuksessani tarkastelin "suojeleutilan" käsitettä
Kampalassa asuvien kongolaisten pakolaisten
ja suojeleuinstituutioiden näkökulmista. UN-
HCR:n 2009 julkaisemassa kaupunkipakolais-
ten suojeleulinjauksessa viitataan toistuvasti
juuri tähän "suojeleutilan" käsitteeseen. Tutki-
mukseni lähtikin liikkeelle siitä, mitä suojeleu-
(kaupunki)tilallinen tarkastelu tarkoittaa. Tut-

kin erityisesti pakolaisten esittämiä diskursseja
tilasta, suojeleusta ja luottamuksesta. Yhdistin
tutkimuksessani siis pitkälti ihmis- ja kaupun-
kimaantieteen teoreettista ajattelua pakolais-
tutkimuksen ymmärrykseen suojeleusta.

Laadullisen aineistoni keräsin kongolais-
ten pakolaisten, heidän yhteisöjen ja eri suoje-
leuinstituutioiden parissa Kampalassa, Ugandan
pääkaupungissa 2010–2011. Kampalan ajasta
muodostui todella tärkeä jakso tutkijanural-
lani. Nautin kenttätöistä ja näin kuinka tut-
kimusta voi käyttää oikeudenmukaisemman
yhteiskunnan saavuttamiseksi. Toimin pai-
kallisen kansalaisjärjestön, *Refugee Law Proje-
ct*:n (RLP), vierailevana tutkijana. Järjestö tekee
sekä merkittävää asiakastyötä pakolaisten pa-
rissa että laajaa yhteiskunnallista vaikuttamista
tutkimuksen ja videodokumenttien keinoin.
Kampalassa periaatteeni siitä, että en tekisi tä-
män alan tutkimusta, jos en myös tavoittelisi
oikeudenmukaisuutta ja muutosta, vahvistui.

Aineistonkeruumenetelminä käytin pää-
osin puolistrukturoituja haastatteluja, havain-
nointia ja ryhmäkeskusteluja. Lisäksi keräsin
aineistoa aika-tila-päiväkirjojen ja osallistavan
valokuvauksen kautta. Koin näiden osallis-
tavampien menetelmien käytön erittäin tär-
keänä. Näillä keinoilla pystyin edes jotenkin
kyseenalaistamaan vallitsevia valta-asetelmia
ja ottamaan tutkimukseen osallistujat parem-
min mukaan tutkimuksen tekoon. Usein onkin
tärkeää, että emme tee tutkimusta pakolais-
taustaisista, vaan yhdessä heidän kanssaan,
heidän yksilöllistä ja kollektiivista asiantunti-
juuttaan kunnioittaen.

Kenttätöni muodostui rikkaaksi "tutki-
musmatkaksi" pakolaisilmiöön. Rankan siitä
teki sellaisten asioiden kohtaaminen, joita en
osannut käsitellä. Pohdin, miten suhtautua
siihen, että kuulin ja näin väkivaltaa, kidutus-
ta, kidnappauksia, kodittomuutta ja pelkoa.
Samaan aikaan inspiroiduin siitä, miten vai-
keissa tilanteissa olevat ihmiset todistivat mi-
nulle sinnikkyydystä, osaamisesta, yhteisölli-
syydestä, luottamuksesta, päättäväisyydestä ja
toivosta. Myöhemmin Suomessa opettaessani
kenttätöiden tekemistä ja ohjatessani opinnäy-
tetöitä korostin aina vertais- ja ammattituen
merkitystä tutkijoille, jotka toimivat vaikeiden
aiheiden parissa. Kun litteroin yli 120 Kampa-
lassa tekemääni haastattelua Oxfordissa, nämä
äänitetyt kohtaamiset saivat minut itkemään ja
nauramaan. "Tutkimusmatkani" onkin paikoin
ollut vahvojen tunteiden kokemisen, kohtaa-
misen ja jakamisen matkaa.

Paluu Pohjoismaiseen tutkimuskontekstiin ja Turkuun

Väitöskirjani valmistuttua koin, että minulla
oli kaksi vaihtoehtoa: Joko jäädä ulkomaille tai

palata Suomeen. Valitsin jälkimmäisen, joskin melko vaikean tien palata Suomeen. Etsiessäni töitä Suomesta osallistuin pariin kansainväliseen tutkimushankkeeseen. Ensimmäisessä tutkimme Syyrian pakolaiskriisin vaikutuksia sen naapurimaihin ja toisessa tarkastelimme kehityksen ja pakolaisuuden välistä suhdetta. Nämä lyhyet tutkimusprojektit olivat merkittäviä, sillä opin paljon kansainvälisissä tutkimusryhmissä työskentelystä ja tutkimuksen tekemisestä etäyhteyksien kautta maailman eri kaupunkeihin.

Suomeen paluuni tuli lopulta tarkoittamaan myös paluuta Turkuun – ensin 2014 tutkija-tohtoriksi Maantieteen ja geologian laitokselle, jonka kautta pääsin myös viemään väitöstutkimukseni tuloksia takaisin Kampalaan parin viikon opettajavaihdon kautta, ja sen jälkeen Siirtolaisuusinstituuttiin, josta koen, että tutkijanurani sai alkunsa. Aloitin Siirtolaisuusinstituutin erikoistutkijana marraskuussa 2015, melkein täsmälleen 10 vuotta siitä, kun sain graduni siellä valmiiksi. Parhailtaan toimin yhteispohjoimaisessa CAGE-hankkeessa (*Coming of Age in Exile – Health and Socio-Economic Inequities in Young Refugees in the Nordic Welfare Societies*), jota rahoittaa NordForsk (2015–2019). Hanketta koordinoidaan Kööpenhaminasta, josta onkin muodostumassa tärkeä kaupunki nykyisen tutkimukseni kannalta. Osallistun hankkeen kahteen osatutkimukseen vuosien 2015–2018 aikana. Ensimmäinen tutkimus koskee *vertailevaa tutkimusta pohjoismaisista työmarkkinoille pääsystä edistävistä politiikoista*. Toinen tutkimus liittyy nuorten pakolaistaustaisten kokemuksiin siirtymisestä koulutuksesta työmarkkinoille. Pääsen CAGE-hankkeen tutkimusta tehdessäni sekä käyttämään ”tutkimusmatkani” varrella opittua hyväksi että oppimaan paljon uutta. Lisäksi tutkimustaipaleeni saa jatkoa uusien kaupunkien muodossa, kun teen haastatteluja pakolaistaustaisten nuorten ja työnantajien kanssa eri puolilla Suomea.

Lopuksi – matka jatkuu

Tässä kirjoituksessa olen kuvannut tähänastista tutkijanpolkuani siihen merkittävillä tavoilla vaikuttaneiden kaupunkien kautta. Siirtymät kaupungista toiseen eivät useinkaan tapahtuneet ilman suunnittelua. Eri kaupunkeihin päätyminen on ollut myös seurausta motivaatiosta ja unelmista. Koen, että tutkijanurani on edennyt melko päämäärätietoisesti, sillä olen hakenut tekemään tutkimusta juuri niihin kaupunkeihin ja paikkoihin, mihin olen aina halunnutkin päästä. Silti ”tutkimusmatkani” ei ole aina ottanut sitä maantieteellistä suuntaa tai ajallista käännettä, mitä olen toivonut. Jokainen kaupunki, jossa olen saanut tehdä tutki-

musta, on kuitenkin vaikuttanut merkittävästi sekä tutkija-minääni että tutkimusteemoihini. Kaupungit koostuvat tietenkin aina ihmisistä ja olisin voinut yhtä hyvin kirjoittaa tutkijanpolkuni auki siihen vaikuttaneiden henkilöiden kautta. Niinpä haluan kiittää niitä ihmisiä, jotka ovat olleet tukena, kannustajina ja haastajina eri kaupungeissa. Tutkimuksiini osallistuneiden vaikutus siihen, että haluan jatkaa tätä matkaa, on ollut suuri. Minne ”tutkimusmatkani” jatkuu tulevaisuudessa, jää nähtäväksi. Nyt on kuitenkin hyvä olla taas Turussa. Jatkossa toivon voivani syventyä pakolaismatkan tutkimiseen.

Lähteet

- Lyytinen, Eveliina (2007): Pakkomuutto globaaliongelmuna. Maantieteen pro gradu – tutkielma. Turun yliopisto. Saatavilla: http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/webreport/webreport_022.pdf Luettu 29.5.2016.
- Lyytinen, Eveliina (2008): UNHCR’s protection of internally displaced persons (IDPs) under the cluster approach. MSc dissertation in Forced Migration, Refugee Studies Centre, University of Oxford. Saatavilla: http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/webreport/webreport_041.pdf Luettu 29.5.2016.
- Lyytinen, Eveliina (2009): A tale of three cities: IDPs, urbanization and humanitarian action in Abidjan, Khartoum and Mogadishu. New Issues in Refugee Research, UNHCR. Saatavilla: <http://www.unhcr.org/4a1d33e96.html> Luettu 29.5.2016.
- Lyytinen, Eveliina (2013): Spaces of trust and mistrust: Congolese refugees, institutions and protection in Kampala, Uganda. Unpublished DPhil thesis. School of Geography, University of Oxford.
- Lyytinen, Eveliina & Kullenberg, Janosch (2013): Urban Refugee Research and Social Capital. A Roundtable Report and Literature Review. International Rescue Committee and Women’s Refugee Commission, New York. Saatavilla: <http://womensrefugeecommission.org/programs/livelihoods/research-and-resources/908-urban-refugee-research-and-social-capital> Luettu 29.5.2016.
- Zetter, Roger, Ruauadel, Heloise, Deardorff-Miller, Sarah, Lyytinen, Eveliina & Thibos, Cameron (2014): The Syrian displacement crisis and a Regional Development and Protection Programme: Mapping and meta-analysis of existing studies of costs, impacts and protection. Tana Copenhagen and the Ministry of Foreign Affairs of Denmark. Saatavilla: <http://www.alnap.org/resource/10679> Luettu 29.5.2016.